

Teises maailmasõjas langenutele. Nüüd on aga Saksamaa välismissioonid pannud ühiskonna ette uued küsimused. Sealhulgas kesksel kohal on ka kaitseministri otsus püstitada mälestusmärk sõduritele, kes on langenud *Bundeswehr*'is teenides.

Konverentsi viimane esineja oli Arvo Jõesalu (Eesti Kaitseväge Peastaap). Tema ettekanne „War, Media and Society: the War in Afghanistan and how the Media Ties the Estonian Society With It” („Sõda, meedia ja ühiskond: sõda Afganistanis ja kuidas meedia seda eesti ühiskonnaga seob”) rääkis meedia rollist välismissioonil olevate sõdurite ja nende koduste omavahelisel suhtlemisel. Avalik meedia kajastab sõdurite tegevust missioonil, ent sellele lisandub viimasel ajal tormilise kiirusega arenenud sotsiaalmeedia Facebooki ja Twitteri kujul, mille kaudu saavad sõdurid ka ilma ajakirjanduse vahenduseta oma mõtteid edastada. See aitab ühelt poolt tsiviilühiskonda ja sõjaväge tihedamalt siduda, aga samas on oluline jälgida, et sõdurite tegevust sotsiaalmeedia kanalites või ajakirjanike ülevaateid ei saaks meie vägede vastu kasutada vaenlased.

Konverentsi, kus olid arutluse all sõjaväe ja tsiviilelanikkonna suhted eri sõdade ajal, võib kahtlemata pidada kordaläinud teadus-sündmuseks. Edaspidi on korraldajatel plaanis teemasid kitsendada, et esinejatel ja kuulajatel oleks lihtsam kaasa mõelda ja ka arvamust avaldada. Järgmine konverents toimub 2012. aasta kevadel.

Kristjan Luts

Eesti Ajaloo- muuseumi uus püsiekspositsioon Suurgildi hoones „Visa hing. 11 000 aastat Eesti ajalugu”

Peakuraatorid: Inge Laurik-Teder, Tõnis Liibek, Sirje Karis, Mariann Raisma;
Kuraatorid: Ene Hiio, Ivar Leimus, Olev Liivik, Mati Mandel, Jaak Mäll, Sirje Pallo, Milan Pening, Epp Preem, Anne Ruusaar, Krista Sarv, Triin Siiner, Hiljar Tammela, Tiina Vint

Eesti Ajaloomuuseumi õlul lasub äärmiselt ambitsioonikas kohustus kajastada kogu Eesti ajalugu – nii poliitilist kui ka majandusajalugu, kultuurielu, arheoloogiat jpm. võimalikult põhjalikult ja värvirikalt. Soomlastel teadaolevalt riiklik ajaloomuuseum puudub, seda rolli täidab *Suomen Kansallismuseo*, mida võib pidada Eesti Rahva Muuseumi analoogiks. Siiski on ka Soomes viimasel ajal kõlanud hääli, et oleks vaja luua Soome ajaloomuuseum, mis käsitleks rahvuskultuuri asemel rohkem poliitilist ajalugu. Saksamaal loodi *Deutsches Historisches Museum* alles 1987. aastal. Eestlastel on seetõttu põhjust rõõmustada, et meil on nii Eesti Ajaloomuuseum kui ka Eesti Rahva Muuseum. Lisaks geograafilisele paiknemisele on ka nende muuseumide sisulised raskuspunktid erinevad ning mõlemad täiendavad teineteist oluliselt.

Käesoleva aasta maikuu avati Tallinnas Suurgildi hoones Eesti Ajaloomuuseumi uus püsinäitus „Visa hing. 11 000 aastat Eesti ajalugu”. Varasem ekspositsioon „Pildikesi Eesti ajaloost” valmis 2004. aastal (kuraatorid Sirje Annist, Viivi Glass, Ivar Leimus, Mati Mandel, Aivar Põldvee, Toomas Tamla). Kui eelmine

Suur saal.

ekspositsioon käsitles perioodi kiviajast kuni 18. sajandi lõpuni ning keskendus eelkõige pöördelistele sündmustele siinses ajaloo, siis uus ekspositsioon kajastab kogu Eesti ajalugu inimeste saabumisest kuni tänapäevani. Seekord on kronoloogilise ülesehituse asemel näitus temaatiline, s. t. ekspositsiooni põhiruumis on esitatud kaheksa küsimust Eesti maa, rahva ja riigi kohta ning püütud neile vastust anda.

Lühiülevaate raames pole kahjuks võimalik arutleda, milline võiks välja näha ideaalne Eesti ajaloo ülevaatenäitus. Peab ära märkima, et Suurgildi hoone pole kindlasti ruumiliselt kõige sobilikum paik ajaloomuuseumi vajadusteks. Tegemist on paljude muinsuskaitsete piirangutega hoonega, kus on vähe võimalusi ruumide liigendamiseks ja suuremate esemete eksponeerimiseks. Ekspositsiooni kogupindala on olnud siiani u. 500 m², mis on suhteliselt väike ruum isegi kitsama temaatikaga ajutiste näituste jaoks, rääkimata aastatuhandetepikkusest Eesti ajaloost. Viimase remondi käigus sai muuseum küll keldrikorruse näol ligi poole võrra ekspositsioonipinda juurde, kuid tegemist on ikkagi suhteliselt väikese ruumipinnaga. Võrdluseks võib mainida, et plaanitavas Eesti Rahva Muuseumi uues hoones hakkaks näitusepinda olema üle 5000 m². Kuigi ajaloomuuseumile kuulub ka Maarjamäe loss, võib siiski pidada üsna halvaks varianti, kus osa Eesti ajaloost on eksponeeritud ühes hoones, ja teine osa mitu kilomeetrit eemal. Oskuslikul tegutsemisel on võimalik siiski ka kitsastes ja keerulistes tingimustes anda tänapäevaste vahenditega piisavalt põhjalik ja mitmekesine ülevaade Eesti ajaloost.

Kogu Eesti ajalugu hõlmava ekspositsiooni loomine on suur väljakutse. Juba olulisemate raskuspunktide valimine on keeruline ülesanne. Seekordsel püünil on põhiteemad välja toodud küsimustena: Kas Eesti on Põhjamaa? Kui vana on Eesti riik? Kes on eestlased? Millesse eestlane usub, keda kummardab? Kuidas sai maamatsist linnavurle? Kas Eesti on maailmas tuntud? Mitu põlve mahub ühe katuse alla? Kas eesti keel on lihtne? Sellisteks küsimusteks on vormistatud oluliselt suuremad teemad

Relvakamber.

– territoorium, võim, rahvus, usk, töö, minapilt, rahvuskultuur ja keel. Nõnda annab küsimus, kas Eesti on Põhjamaa, ülevaate nii siinsest kliimast, pinnavormide ja piiride muutumisest kui ka olulisematest kultuurimõjutustest läbi aegade. Küsimus „Kui vana on Eesti riik?” vastab ka sellele, millised võimud on siinmail valitsenud, küsimus „Kes on eestlased?” annab ülevaate ka siinsetest rahvusvähemustest. Esmapilgul lihtsana tunduv küsimus hargneb süvenemisel laiahaardeliseks ja probleemiderohkeks teemakäsitluseks. Näituse üheks eesmärgiks oli anda Eesti ajaloost nii kiire ülevaate kui ka pakkuda rohket tutvumisainest siinsest ajaloost sügavamalt huvitatule. Esimest võimaldab näiteks 11 minuti pikkune ülevaatefilm Eesti ajaloost ja lühikesed vitriinitekstid, teist võimalust pakuvad arvukad puutekraanid, kus võib leida rohkelt illustreerivat materjali ja põhjalikumaid tekste. Väga huvitavad on programmid, mis annavad ülevaate nt. eestlaste siirdumisest linna, eestlasi iseloomustavatest kirjeldustest, keeleprogrammis saab kuulata lisaks eesti murretele baltisaksa ja rannarootsi keele kõnelejaid jpm. Põhisaali ekspositsiooni täiendavad teemaruumid, nt. rahanduse ajalugu tutvustav mündikabinet, kus saab ülevaate ka palkadest mõõdunud sajanditel ja sellest, kui palju ühel või teisel ajahetkel mõni tarbeese on maksnud. Maja keldrikorrusel asub Tallinna Suurgildi, gildihoonet ja keskaegset kaubandust tutvustav väljapanek, relvakambris saab vaadata, milliseid relvi on Eestis kasutatud, ning relvasimulaatori abil tutvuda nende tööpõhimõtetega. „Asja hing”, ekspositsiooniruum tutvustab eelkõige haruldasi esemeid, mis ühel või teisel moel on sattunud ajaloomuuseumi kogudesse ning annavad tunnistust Eesti pikaajalisest seotusest kogu maailma ajalooga. Muuseumi haridusprogrammide läbiviimiseks on loodud eraldi ruum, kus on mängulisemalt käsitletud aega ja meid ümbritsevate asjade temaatikat. Näituse puhul on muutumatult oluline originaal eseme eksponeerimine, nõnda on ka sellel püsinäitusel väljas arvukalt asju – alates tavapärastest ja kunagi massilistest olmeesemetest rariteetide ja sümbolsemeteni. Püütud on leida esemeid, mis aitavad lahti jutustada siinse ajaloo erinevaid aspekte, olgu selleks siis metsavenna punkrist leitud relvaosa, eestlasest käsitöömeistri tehtud tinakann või muinasaegne ristripats.

Näituse kuraatoriteks on professionaalsed ajaloolased, kellel on ka varasem lühem või pikem näituste tegemise kogemus. Palju on

konsulteeritud teiste oma ala spetsialistidega, nõnda peaks näitus kajastama viimaseid uurimistulemusi ja arenguid Eesti ajalookirjutuses. Kui varasematel aegadel tegelesid muuseumides töötavad ajaloolased ka esemete väljapaneku ja vahel isegi näituse kujundamisega, siis tänaseks on muutunud tavapäraseks erialaspetsialistide kaasamine. Hea näituse tegemiseks ei piisa ainult ajaloolastest teadmistest. Nõnda on ka ajaloomuuseumi uue püsinäituse kujundanud oma ala asjatundjad. Möödas on ajad, mil esemed lebasid ühtlases ravis vitriinipindadel. Vaielda võib küll selle üle, kas ühel Eesti ajaloo ülevaatenäitusel peaks olema üks sisu kuraator, kes paneks paika jutustamislaadi ja esemete valiku, sündmuse ja teemade spektri, või on parem käesolev lähenemine, kus hoolimata ühtlustamisest on tunda mitmete erinevate kuraatorite käekirja. Mõlemal variandil on omad eelised, kuid küsitav on, kas leidub veel inimest, kes tunneks ennast piisavalt kodus kõigis Eesti ajaloo perioodides. Sisuliste küsimuste puhul oleksid aga järgnevalt kindlasti oodatud võimalikult paljude ajaloolaste kommentaarid ja ettepanekud. Mõjutavad ju muuseumid oluliselt seda pilti, mis jääb nii näiteks kohalikele kooliõpilastele kui ka väliskülalistele Eesti ajaloost ning ilma adekvaatse tagasisideteta võivadki mõned eksimused korduma jääda.

Ajaloomuuseumi uus ekspositsioon on eesti- ja ingliskeelne, lisaks sellele on põhitexte audiogiidi vahendusel võimalik kuulata saksa, soome, vene ja hispaania keeles. Uue väljapaneku interaktiivsuse näitena võib tuua ajaloolist lauamängu, kus saab kaubitseda hansakaupmeeste teedel, ajakapslit, mis viib kümnesse erinevasse ajastusse alates kiviajast kuni laulva revolutsioonini ning kus võib näha iseennast ajaloolise tegelasena ja teha filmi käiku mõjutavaid otsuseid, kaardiprogrammi, arheoloogiamängu jpm. Nõnda on ka piiratud ruumi korral võimalik pakkuda huvilistele tegevust tundideks.

Kokkuvõttes on Suurgildi hoone teinud läbi põhjaliku uuenduse ning põhjust on rõõmustada kaasaegse ekspositsiooni üle, mis annab nii traditsiooniliste kui ka moodsate vahenditega kõige põhjalikuma ülevaate Eesti ajaloost.

Tõnis Liibek